

Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru 2014-17

Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful (Ymddiriedolaeth Hamdden Merthyr Tudful)

Adroddiad Asesu Blynyddol 2016-17

Lluniwyd yr adroddiad hwn ar sail yr wybodaeth a ddarparwyd yn y ffurflen flynyddol, yr astudiaethau achos a'r adroddiad naratif a gyflwynwyd gan Merthyr Tudful i Is-adran Amgueddfeydd, Archifau a Llyfrgelloedd Llywodraeth Cymru.

1) Crynodeb gweithredol

Mae Merthyr Tudful yn parhau i gyflawni pob un o'r 18 hawl graidd yn llawn.

O'r 7 dangosydd ansawdd sydd â tharged, mae Merthyr Tudful wedi cyflawni 6 yn llawn ac 1 yn rhannol.

Mae Merthyr Tudful yn berfformiwr cryf ar y cyfan, gyda chymorth rhagorol gan ei gwsmeriaid. Mae lefelau staffio isel mewn awdurdod mor fach yn heriol ond croesewir y dystiolaeth ynghylch cynnydd yn y defnydd yn ogystal â'r allgymorth a'r ymgysylltu. Mae tystiolaeth dda o effaith y gwasanaeth, ac roedd y ffurflen yn cynnwys naratif cynhwysfawr i gefnogi'r data. Y gobaith yw y gall yr awdurdod a'r Ymddiriedolaeth gynnal y buddsoddiad yn y dyfodol er mwyn sicrhau bod trigolion yn parhau i elwa o'r gwasanaethau.

- Cynhaliodd Merthyr Tudful arolwg effaith ym mis Mawrth 2017, a rhai o'i sgoriau wedi cynyddu o'i gymharu â'r flwyddyn flaenorol. Mae 99% o blant yn credu bod y llyfrgell yn eu helpu i ddysgu, tra bod 93% o oedolion a 92% o blant yn credu ei fod wedi gwneud gwahaniaeth i'w bywydau. Teimlai 96% o fynychwyr sesiynau hyfforddi eu bod wedi cael eu helpu i gyflawni eu hamcanion. Mae tair astudiaeth achos yn dangos effaith y gwasanaeth ar unigolion a grwpiau.
- Cynhaliodd Merthyr Tudful arolygon cwsmeriaid ym mis Mawrth 2017, ac mae wedi llwyddo i gael lefelau uchel o ran bodlonrwydd cwsmeriaid, gyda sgoriau'r oedolion ymysg y 4 awdurdod uchaf am bob mesur. Mae'r holl lyfrgelloedd yn cynnig yr ystod lawn o gymorth ar gyfer datblygiad unigol. Mae cefnogaeth dda i'r hyfforddiant i ddefnyddwyr, a dyma'r lefel uchaf o ran y nifer mewn sesiynau hyfforddi ffurfiol yng Nghymru, a lefel uchaf hefyd ar hyfforddiant anffurfiol.
- Mae Merthyr Tudful yn cyrraedd y targed ar gyfer mynediad rhwydd i fannau gwasanaeth. Cafwyd cynnydd i'w groesawu yn yr holl ddangosyddion yn ymwneud â defnydd (gan fynd yn groes i'r duedd yng Nghymru), er bod lefelau benthyciadau llyfrau yn siomedig o ystyried y sgôr uchel am fodlonrwydd cwsmeriaid ynghylch y dewis o lyfrau. Mae'r nifer sy'n mynychu digwyddiadau wedi gostwng yn sgil diwedd cyllid grant, ond mae'n parhau yn uwch na'r canolrif ar gyfer Cymru.
- Mae cyllidebau llyfrau wedi'u gwarchod ac mae'r targedau ar gyfer derbyniadau wedi'u cyflawni. Mae'r ddarpariaeth TGCh yn dda, a defnydd da arni. Mae cyflymder cyflenwi ceisiadau wedi'i gynnal er bod nifer y ceisiadau wedi cynyddu, a'r canran

sy'n cael ei gyflenwi o fewn 7 diwrnod yw'r uchaf yng Nghymru erbyn hyn.

- Ni chafwyd toriadau pellach i nifer y staff, ond nid yw'r targedau wedi'u cyflawni, a dyma'r unig darged y mae'r gwasanaeth yn methu â'i gyflawni. Mae'r lefelau staffio cyffredinol yn parhau islaw'r canolrif ar gyfer Cymru, ac mae'r nodyn nad oes unrhyw newidiadau wedi'u cynllunio yn y cyllidebau cyfredol i'w groesawu. Mae cefnogaeth dda i wirfoddolwyr. Y gost net gyfartalog am bob ymweliad oedd £1.93, sy'n is na'r canolrif ar gyfer Cymru yn ei chyfanrwydd.

O ran y pedwar maes yn y fframwaith o'i gymharu â gweddill Cymru, mae Merthyr Tudful yn perfformio'n dda ar *Cwsmeriaid a chymunedau*, a *Dysgu am oes*, ond ddim crystal ar *Mynediad i bawb* ac *Arweinyddiaeth a datblygu*.

O'i gymharu â'r llynedd, mae'r perfformiad wedi bod yn gyson, gyda gwelliannau i'w croesawu yn lefel y defnydd.

2) Perfformiad yn erbyn y safonau

Mae'r fframwaith safonau yn cynnwys hawliau craidd, dangosyddion ansawdd sydd â thargedau, dangosyddion ansawdd sydd â meincnodau a mesurau effaith. Mae Adran 2 yn crynhoi cyflawniadau yn erbyn yr hawliau craidd, y dangosyddion ansawdd sydd â thargedau, y dangosyddion ansawdd sy'n dangos perfformiad yn erbyn awdurdodau eraill, a'r mesurau effaith. Ceir asesiad naratif o berfformiad yr awdurdod yn Adran 3.

a) Hawliau craidd

Mae Merthyr Tudful yn parhau i gyflawni pob un o'r 18 hawl graidd yn llawn.

b) Dangosyddion ansawdd sydd â thargedau

Mae 16 o ddangosyddion ansawdd (DA) yn y fframwaith. O'r 7 sydd â thargedau, mae Merthyr Tudful yn cyflawni 6 yn llawn ac 1 yn rhannol:

Dangosydd Ansawdd	Cyflawni?	
DA 3 Datblygiad unigol:		Cyflawni'n llawn
a) Cymorth TGCh	✓	
b) Hyfforddiant sgiliau	✓	
c) Llythrennedd gwybodaeth	✓	
d) Cymorth e-lywodraeth	✓	
e) Datblygu darllenwyr	✓	
DA 5 Lleoliad manau gwasanaeth	✓	Cyflawni'n llawn
DA 8 Deunydd darllen cyfoes:		Cyflawni'n llawn
a) Derbyniadau fesul pen y boblogaeth	✓	
<u>neu</u> Wariant ar ddeunyddiau fesul pen	✓	
b) Cyfradd adnewyddu	✓	
DA 9 Deunydd darllen priodol:		Cyflawni'n llawn
a) % y gyllideb deunyddiau ar blant	✓	
b) % y gyllideb deunyddiau wedi'i wario ar y Gymraeg	✗	
<u>neu</u> Wariant ar y Gymraeg fesul pen	✓	

Dangosydd Ansawdd	Cyflawni?	
DA 10 Mynediad ar-lein:		Cyflawni'n llawn
a) Pob man gwasanaeth	✓	
Cyfrifiaduron fesul pen y boblogaeth	✓	
b) Darpariaeth Wi-Fi	✓	
DA 13 Lefelau staffio a chymwysterau:		Cyflawni'n rhannol
a) Staff fesul pen y boblogaeth	✗	
b) Staff proffesiynol fesul pen y boblogaeth	✗	
c) Cymhwyster/hyfforddiant pennaeth y gwasanaeth	✓	
d) Canran DPP	✓	
DA 16 Oriau agor fesul pen y boblogaeth	✓	Cyflawni'n llawn

Mae hwn yn ddigynfnewid ers y llynedd.

c) Mesur effaith

Mae'r fframwaith yn cynnwys tri dangosydd sy'n ceisio casglu tystiolaeth o'r effaith y mae defnyddio'r gwasanaeth llyfrgell yn ei gael ar fywydau pobl. Drwy'r dangosyddion hyn a rhai eraill, mae'n bosibl gweld sut y mae'r gwasanaeth llyfrgell yn cyfrannu tuag at agendâu addysgol, cymdeithasol, economaidd ac iechyd a lles, yn lleol a chenedlaethol. Nid oes targedau i'r dangosyddion hyn. Nid oedd pob awdurdod wedi casglu data ar gyfer y dangosyddion effaith, ac mae'r safleoedd felly wedi'u cynnwys yn ôl nifer yr ymatebwyr a nodir, ac 1 yw'r awdurdod sydd â'r sgôr uchaf.

Cynhaliodd Merthyr Tudful arolwg effaith oedolion a phlant ym mis Mawrth 2017. Cofnodwyd gwelliannau yn y canrannau o'r arolwg plant, a gynhaliwyd ddiwethaf ym mis Chwefror 2016 yn amlach nag oedd raid.

Dangosydd perfformiad		Safle	Isaf	Canolrif	Uchaf
DA 1 Gwneud gwahaniaeth					
b) % y plant sy'n meddwl bod y llyfrgell yn eu helpu i ddysgu a chael gwybod pethau:	99%	3/19	68%	93%	100%
e) % yr oedolion sy'n credu bod y llyfrgell wedi gwneud gwahaniaeth i'w bywydau:	93%	5/19	36%	86%	97%
% y plant sy'n credu bod y llyfrgell wedi gwneud gwahaniaeth i'w bywydau:	92%	5/17	58%	82%	98%
DA 4 b) % mynychwyr sesiynau hyfforddi a ddywedodd fod yr hyfforddiant wedi'u helpu i gyflawni eu hamcanion:	96%	12/19	80%	97%	100%

Cyflwynodd Merthyr Tudful dair astudiaeth achos effaith da:

- Llythyr gan aelod o staff Gwirfoddoli'n Cyfrif yn disgrifio ei phrofiadau o dair llyfrgell wahanol.
- Prosiect celf a threftadaeth am hanes y Rhyfel Byd Cyntaf mewn dwy lyfrgell a'r bobl a oedd wedi cymryd rhan yn amlwg wedi mwynhau yn ôl eu dyfyniadau.
- Prosiect oedd â'r nod o hybu cynhwysiad cymdeithasol gweithwyr o Ddwyrain Ewrop mewn ffatri fisgedi. Roedd y cyfranogwyr yn frwdfrydig, a dysgwyd gwersi ynghylch datblygu prosiectau fel hyn yn y dyfodol.

d) Dangosyddion perfformiad a meincnodau ansawdd

Nid oes targedau i'r dangosyddion sy'n weddill, ond maent yn fodd i gymharu perfformiad rhwng awdurdodau. Mae'r tabl canlynol yn crynhoi sefyllfa Merthyr Tudful ar gyfer 2016-17. Mae safle'r awdurdod wedi'i roi allan o 22, sef 1 yw'r uchaf a 22 yw'r awdurdod sydd â'r sgôr isaf, oni nodir yn wahanol. Mae dangosyddion sydd â llai na 22 awdurdod wedi cyflenwi data ar eu cyfer yn ddangosyddion lle nad oedd yr elfennau data perthnasol ar gael i rai awdurdodau. Mae ffigyrau a roddwyd ar gyfer dwy flynedd gyntaf y fframwaith o ran DA 4 i DA 16 wedi'u hailadrodd er hwylustod cymharu. Noder bod y dangosyddion 'fesul pen' wedi'u cyfrifo fesul 1,000 y boblogaeth.

Dangosydd perfformiad	Safle	Isaf	Canolrif	Uchaf	2015/16 Safle	2014/15 Safle
DA 1 Gwneud gwahaniaeth						
a) sgiliau newydd	93%	1 /19	23%	71%	93%	
c) iechyd a lles	85%	4 /20	26%	56%	94%	
d) lle diogel a chroesawgar	99%	2 /19	93%	98%	100%	
DA 2 Bodlonrwydd cwsmeriaid						
a) dewis 'da iawn' neu 'da' o lyfrau	96%	2 /20	74%	90%	98%	
b) gofal cwsmeriaid 'da iawn' neu 'da'	99%	4 /20	90%	99%	100%	
c) 'da iawn' neu 'da' yn gyffredinol;	99%	2 /20	92%	97%	100%	
d) sgôr plant allan o ddeg	9.0	12/19	8.6	9.1	10.0	
DA 4 Hyfforddiant i ddefnyddwyr						
a) mynychwyr fesul pen	248	1	3	34	248	390 1
c) hyfforddiant anffurfiol fesul pen y boblogaeth	334	4 /20	1	156	712	344 3 / 19 336 3 / 21
DA 6 Defnyddio'r llyfrgell						
a) ymweliadau fesul pen y boblogaeth	3,706	14	2,453	4,033	6,751	3,493 15 3,667 17
b) rhith-ymweliadau fesul pen y boblogaeth	994	10/21	341	922	2,299	869 14 635 17
c) benthycwyr gweithredol fesul pen y boblogaeth	161	9	77	153	235	145 14 156 11
DA 7 mynychwyr mewn digwyddiadau fesul pen y boblogaeth	292	6	62	214	496	666 1 278 7
DA 11 Defnyddio TGCh - % yr amser ar gael i'w defnyddio gan y cyhoedd						
a) offer	55%	3 /21	16%	32%	69%	57% 3 56% 2
DA 12 Cyflenwi ceisiadau						
a) % ar gael o fewn 7 diwrnod	82%	1 /21	48%	70%	82%	82% 2 80% 3
b) % ar gael o fewn 15 diwrnod	90%	4 /21	65%	85%	96%	90% 5 88% 6
DA 13 Lefelau staffio a chymwysterau						
(v) a) cyfanswm gwirfoddolwyr	66	5	0	24	209	52 4 28 6
b) cyfanswm oriau gwirfoddolwyr	640	13	0	798	5,156	978 9 846 8
DA 14 Gwariant gweithredol						

Dangosydd perfformiad	Safle	Isaf	Canolrif	Uchaf	2015/16	Safle	2014/15	Safle	
a) cyfanswm gwariant fesul pen	£9,330	18/21	£6,745	£11,979	£16,968	£9,655	19/21	£10,931	20
b) % ar staff	58%	12/21	46%	58%	75%	58%	12/21	55%	13
% ar adnoddau gwybodaeth	24%	2/21	4%	13%	25%	23%	1/21	21%	1
% ar offer ac adeiladau	4%	9/21	0%	4%	20%	3%	12/21	5%	10
% ar gostau gweithredol eraill;	14%	15/21	9%	22%	37%	16%	12/21	18%	14
c) gwariant cyfalaf fesul pen	£1,351	4/21	£0	£341	£16,692	£0	14/21	£1,801	4
DA 15 Cost net am bob ymweliad	£1.93	17/20	£1.50	£2.33	£3.30	£2.13	17/21	*	
DA 16 Oriau agor (<i>gweler y nodyn</i>)									
(ii) a) % oriau cau manau gwasanaeth sefydlog heb gynllunio gwneud hynny	0.00%	1	0.00%	0.00%	0.48%	0.00%	1	0%	1
b) % arosfannau llyfrgell deithiol / danfon i'r cartref a fethwyd	0.00%	1/19	0.00%	0.13%	8.33%	0.00%	1/19	0%	1/19

Nodyn: Mae'r safleoedd yma wedi'u troi o chwith, sef mai 1 yw'r awdurdod sydd â'r sgôr isaf (perfformio orau).

* Ni chyflwynwyd data incwm ar gyfer 2014-15 er mwyn cyfrifo'r ffigwr hwn.

Dim ond tri awdurdod a gyflwynodd ddata ynghylch y defnydd ar Wi-Fi yn ystod 2016-17 ac felly nid yw wedi'i gynnwys yn y tabl uchod.

3) Dadansoddi perfformiad

Mae'r hawliau craidd a'r dangosyddion ansawdd wedi cael eu rhannu yn bedwar maes allweddol. Mae adran hon yr adroddiad yn amlinellu perfformiad yn erbyn y dangosyddion ansawdd yn y pedwar maes hynny, ac yn cymharu'r canlyniadau â rhai dwy flynedd gyntaf y fframwaith.

a) Cwsmeriaid a chymunedau

Cynhaliodd Merthyr Tudful arolygon cwsmeriaid ym mis Mawrth 2017, gan gael canlyniadau tebyg i'r arolwg blaenorol yn 2016. Lefelau bodlonrwydd â'r dewis o lyfrau yw'r ail uchaf yng Nghymru, gan fod â chanran uchaf yr oedolion sy'n credu bod y llyfrgell yn eu helpu i ennill sgiliau newydd. Mae'r holl lyfrgelloedd yn cynnig yr ystod lawn o gymorth ar gyfer datblygiad unigol, ac ystyrir bod mynediad TGCh yn enwedig o bwysig i'r gymuned. Mae nifer dda yn parhau i fynychu hyfforddiant ffurfiol i ddefnyddwyr, gan fod â'r lefel uchaf fesul pen y boblogaeth yng Nghymru.

b) Mynediad i bawb

Mae Merthyr Tudful yn cyrraedd y targed ar gyfer mynediad rhwydd i fannau gwasanaeth. Mae'r holl ddangosyddion yn ymwneud â defnydd wedi cynyddu o'i gymharu â'r llynedd, er bod benthyciadau llyfrau fesul pen y boblogaeth yn parhau ymysg yr isaf yng Nghymru. Ar ôl blwyddyn o gael cyllid grant i gynnal amrywiaeth o weithgareddau y tu allan i'r amgylchedd llyfrgell traddodiadol, mae'r nifer sy'n mynychu wedi gostwng eleni, ond mae'n parhau yn uwch na'r canolrif ar gyfer Cymru.

c) Dysgu am oes

Mae Merthyr Tudful yn cyflawni'r targedau ar gyfer derbyniadau yn gyffredinol, a dyma'r ail

gyfradd adnewyddu uchaf yng Nghymru. Mae hefyd yn cyrraedd y targedau ar gyfer gwariant ar ddeunyddiau plant a deunyddiau yn yr iaith Gymraeg, ond cofnoda bod angen gwneud mwy i hyrwyddo'r defnydd ar y stoc Gymraeg. Cyflawnir y targedau ar gyfer gwasanaethau ar-lein, ac mae defnydd da yn dal i fod ar y cyfleusterau. Cafwyd cynnydd yn nifer y cwsmeriaid sy'n defnyddio'r rhwydwaith Wi-Fi ar eu dyfeisiau eu hunain, ond nid yw'r awdurdod yn gallu mesur hwn yn ffurfiol. Mae nifer y ceisiadau yn parhau i gynyddu, yn enwedig ar-lein, ac mae'r cyflymder cyflenwi ceisiadau wedi'i gynnal.

d) Arweinyddiaeth a datblygu

Mae'r niferoedd staff wedi'u cadw ar lefelau'r llynedd, ac nid ydynt yn cyrraedd y targedau a osodwyd, ac nid oes gan y gwasanaeth unrhyw gynlluniau i newid hyn o fewn y cyllidebau presennol. Mae'r targed ar gyfer hyfforddiant staff wedi'i gyrraedd ac mae'r gwasanaeth yn ymroddedig i DPP i'r holl staff. Mae Merthyr Tudful wedi cynyddu nifer y gwirfoddolwyr, gyda 66 yn ystod y flwyddyn, a phob un yn rhoi cyfartaledd o 10 awr i'r gwasanaeth. Caiff y gwirfoddolwyr eu rheoli'n dda, gan fod â disgrifiadau ysgrifenedig o'r rôl, cyflwyniad sy'n benodol i'w safle a hyfforddiant perthnasol.

Cafwyd gostyngiad bychan arall yn y gwariant refeniw, gyda chyfrannau ar gyfer staff a stoc wedi'u cynnal. Mae'r gost gyfartalog am bob ymweliad hefyd wedi gostwng, sef 9%, a hynny'n rhannol oherwydd y cynnydd mewn ymweliadau, ac mae ymysg yr isaf yng Nghymru. Mae'r oriau agor estynedig y rhoddwyd treial arnynt y llynedd wedi'u cynnal, ac ni chafodd unrhyw wasanaeth ei gau heb gynllunio gwneud hynny yn ystod y flwyddyn.

4) Cyd-destun strategol

Cyflwynodd Merthyr Tudful naratif clir yn disgrifio cyfraniad y gwasanaeth llyfrgell i bedwar maes deilliant allweddol, sef dysgu a datblygu sgiliau i wneud y mwyaf o botensial, economi cryf, cynaliadwy ac amrywiol, bywydau iachach o well ansawdd, a lle diogel a chynaliadwy i fyw a gweithio ynddo.

5) Cyfeiriad i'r dyfodol

Mae'r gwasanaeth yn ymwybodol o'r heriau yn sgil y lefelau staffio isel, sy'n annhebygol o newid. Maent yn ystyried modelau staffio gwahanol ochr yn ochr â chydleoli manau gwasanaeth i ddatblygu gwasanaethau ac annog rhagor o ddefnydd. Mae statws yr Ymddiriedolaeth wedi rhoi mwy o waith ar draws adrannau i staff ac mae'n cynnig cyfleoedd ar gyfer arferion gweithio ar y cyd.

6) Casgliad

Mae Merthyr Tudful yn berfformiwr cryf ar y cyfan, gyda chymorth rhagorol gan ei gwsmeriaid. Mae lefelau staffio isel mewn awdurdod mor fach yn heriol ond croesewir y dystiolaeth ynghylch cynnydd yn y defnydd yn ogystal â'r allgymorth a'r ymgysylltu. Mae tystiolaeth dda o effaith y gwasanaeth, ac roedd y ffurflen yn cynnwys naratif cynhwysfawr i gefnogi'r data. Y gobaith yw y gall yr awdurdod a'r Ymddiriedolaeth gynnal y buddsoddiad yn y dyfodol er mwyn sicrhau bod trigolion yn parhau i elwa o'r gwasanaethau.